

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาเรื่อง การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านเอืยก ตำบล สันป่ายาง อำเภอ แม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบริบทและศักยภาพของชุมชนในด้านความพร้อมในการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านเอืยก และเพื่อพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนบ้านเอืยก โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถามบริบทชุมชน แบบสังเกตพฤติกรรมของกลุ่มตัวอย่าง แบบทดสอบความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์ท้องถิ่น แบบประเมินทักษะการปฏิบัติการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนและแบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ แล้วสรุปออกมาในรูปแบบของการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive) และใช้ค่าทางสถิติต่างๆ ประกอบด้วย ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ของลิเคิร์ต (Likert) ตามประเด็นที่ได้ศึกษา

สรุปผลการวิจัย

บริบทและศักยภาพของชุมชนบ้านเอืยก พบว่า ชุมชนบ้านเอืยกมีแหล่งท่องเที่ยวที่ยังคงความเป็นธรรมชาติและมีเอกลักษณ์ มีน้ำตกป่าเขาและ ที่สำคัญคืออยู่ไม่ไกลจากตัวเมืองเชียงใหม่ อีกทั้งยังมีวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่ยาวนานจึงสามารถกล่าวได้ว่าเป็นชุมชนที่มีทุนทางสังคมดี กล่าวคือชุมชน มีทรัพยากรธรรมชาติ ที่สมบูรณ์มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่สามารถทำให้ชุมชนดำรงอยู่ได้อย่างพอเพียงเหมาะสมเป็นที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสัมผัสวิถีชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรม รวมถึงธรรมชาติที่มีความงดงาม

ในด้านศักยภาพของชุมชนชุมชนมีความพร้อมที่จะสามารถพัฒนาให้เป็นชุมชนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศได้ เนื่องจาก มีความพร้อมในด้านต้นทุนทางสังคมคือมีสถานที่ท่องเที่ยวที่เป็นจุดเด่นของชุมชนและถือได้ว่าเป็นสิ่งดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเที่ยวชม แต่การเดินทางเข้าถึงชุมชนนั้น ในบางจุดยังยากลำบาก โดยเฉพาะในช่วงฤดูฝน ชาวบ้านในชุมชนได้มีการปรับปรุงสภาพถนนเข้าสู่ชุมชนเป็นประจำทุกปีทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถเข้าสู่ชุมชนได้ตลอดทั้งปี อีกทั้งชุมชนยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ที่มีความสวยงามและมีความเป็นเอกลักษณ์

จึงสามารถกล่าวได้ว่าสถานที่ท่องเที่ยว ถือเป็นจุดเด่นของชุมชน เช่น ผาผึ้ง และน้ำตกตาดผาม้า เป็นต้น ความสวยงามตามธรรมชาติ ของแต่ละแหล่งท่องเที่ยวทำให้คุ้มค่าแก่การมาเยือน

ในด้านบุคลากรที่มีส่วนร่วมในการในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนที่สนใจเข้าร่วม โครงการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น ในครั้งนี้เป็นกลุ่มที่มีความพร้อมและมีความกระตือรือร้นในการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม การมีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีความร่วมมือในการดำเนินงานอย่างเต็มที่ นอกจากนี้ บุคลากรยังมีความชำนาญ และมีความรู้ในเรื่องราวต่างๆของชุมชนเป็นอย่างดีแต่ยังขาดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดหลักเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ และทักษะด้านการนำชมแหล่งท่องเที่ยว หากเพิ่มข้อมูลดังกล่าวรวมทั้งให้การเรียนรู้อย่างมีกระบวนการก็จะสามารถพัฒนาสู่การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้

การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

พบว่า หลังจากที่มีการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตามที่ได้กำหนดในแผนการดำเนินงานวิจัยแล้ว เช่น การจัดกิจกรรมการฝึกอบรมและกิจกรรมการศึกษาคุณงานการจัดการเรียนรู้ โดยวิทยากร และกิจกรรมการฝึกปฏิบัติการนำเที่ยวในสถานการณ์จริง กับกลุ่มนักท่องเที่ยว เป็นต้น พบว่า มัคคุเทศก์ท้องถิ่นมีพัฒนาการด้านทักษะความรู้เกี่ยวกับมัคคุเทศก์อย่างชัดเจนมากขึ้น และทราบถึงความสำคัญของมัคคุเทศก์ต่อการจัดการท่องเที่ยว รวมทั้งยังความเข้าใจในแนวคิดหลักเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ ประวัติศาสตร์ของชุมชน และมีทักษะด้านการนำชมแหล่งท่องเที่ยวได้ดียิ่งขึ้น โดยมัคคุเทศก์ มีการพัฒนาในด้านคุณลักษณะของมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ได้แก่ ในด้านบุคลิกภาพ มัคคุเทศก์ท้องถิ่นมีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้นจึงสามารถให้ข้อมูลแก่นักท่องเที่ยวด้วยความมั่นใจในด้านความรู้ สำหรับความรู้เกี่ยวกับสภาพภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ของชุมชนมัคคุเทศก์อธิบายเล่าประวัติความเป็นมา ของชุมชนให้นักท่องเที่ยวทราบได้ และสามารถถ่ายทอดและบรรยายข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ได้เป็นอย่างดี ในด้านทักษะการสื่อสารมัคคุเทศก์ท้องถิ่นมีทักษะด้านการบรรยายนำชมแหล่งท่องเที่ยวโดยมีวิธีการบรรยายเหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว ซึ่งได้รับความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอย่างดี นอกจากนี้มัคคุเทศก์ท้องถิ่นมีการแก้ไขปัญหา เฉพาะหน้าได้ดีมีการวางแผนการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกลุ่มนักท่องเที่ยว จากการดำเนินกระบวนการ การพัฒนาที่กล่าวมา กระบวนการพัฒนาส่งผลให้เกิดความรู้และทักษะของมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้

อภิปรายผล

1. บริบทและศักยภาพชุมชนได้ดำเนินการวิจัยโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในระยะเริ่มแรก ผู้วิจัยได้ร่วมสำรวจชุมชน ร่วมแสดงความคิดเห็น ระหว่างผู้นำชุมชน ชาวบ้านและนักวิจัย สามารถสรุปได้ว่า บ้านเอือกมีความต้องการที่จะพัฒนาชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อเป็นการสร้างรายได้เสริมให้แก่ชาวบ้านในชุมชน จากการที่ได้ศึกษาบริบทและศักยภาพชุมชน พบว่า ชุมชนบ้านเอือก มีทุนทางสังคมดี กล่าวคือ มีทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นเอกลักษณ์มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมแบบชาวพื้นเมืองภาคเหนือที่มีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายและพึ่งพิงธรรมชาติ มีภูมิปัญญาท้องถิ่น ถือเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนอีกทั้งชาวบ้านในชุมชนมีความกระตือรือร้นใฝ่เรียนรู้ และมีอัยศาสตร์โมตรีที่ดี สามารถพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ ซึ่งสอดคล้องกับเนวาร์ตัน พลายน้อย (2545) ได้ศึกษาทักษะการทำงานของแรงงาน ภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในภาคเหนือตอนบนที่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวในชุมชน มีการจัดเวทีเพื่อผลักดันให้เกิดความร่วมมือพัฒนาการท่องเที่ยวในทิศทาง ที่พึงประสงค์ พบว่าประชาคมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเป็นอาชีพหรือแหล่งรายได้เสริม มีทุนทางระบบนิเวศ (Ecology Capital) ทุนทางสังคมวิถีชีวิตวัฒนธรรม (Social and Cultural Capital) เป็นเงื่อนไขที่สำคัญในการจัดการท่องเที่ยว ผนวกเข้ากับการมีทุนมนุษย์ (Human Capital) ในบางด้าน เช่นด้านอัยศาสตร์โมตรีที่ดีงาม ประกอบเป็นเงื่อนไขให้การท่องเที่ยวเกิดขึ้นและดำรงอยู่ในชุมชนท่องเที่ยวอันๆประชาคมการท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาดทักษะด้านการวางแผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในชุมชน ยังขาดจุดเน้น โดยแน่ชัดว่าจะจัดการท่องเที่ยวในแนวทางที่ มุ่งปริมาณนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยว หรือจะมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในกระแสทางเลือก (Alternative Tourism) ที่มุ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่สร้างความสมดุลระหว่างรายได้กับการท่องเที่ยวและการอนุรักษ์ระบบนิเวศรวมทั้งการสืบทอดอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาที่ควรเกิดขึ้นคือ การสร้างกระบวนการเรียนรู้ พัฒนาทักษะร่วมกันระหว่างชาวบ้านและนักวิจัย ในส่วนนี้นักวิจัยคิดว่าเป็นวิธีการที่ได้ผลดีที่ให้ชาวบ้านได้มีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนและได้วางแผนแนวทางการปฏิบัติงานร่วมกัน

2. การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านเอือก เป็นกระบวนการที่ดำเนินการระหว่าง ชาวบ้านในชุมชน นักวิจัย รวมทั้งได้ มีการประสานงานระหว่างภายนอกชุมชน เช่น การฝึกอบรม การศึกษา ดูงาน การให้ความรู้โดยวิทยากร เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้เกิดการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันอีกทั้งยังได้จัดให้มีการทดลองปฏิบัติการนำเที่ยวในสถานการณ์จริงกับกลุ่มนักท่องเที่ยว กระบวนการพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านเอือกได้สอดคล้องกับ

คนัย เทียนพุด (2540) ที่ได้กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นการบูรณาการหรือผสมผสาน เพื่อใช้การฝึกอบรมและการพัฒนาพนักงาน การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาองค์การสำหรับการปรับปรุงบุคคล ทิมและประสิทธิผลขององค์การและจากกิจกรรมการพัฒนาดังที่กล่าวมาส่งผลให้กลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านเอืยกมีความรู้ ความเข้าใจในแนวคิดเกี่ยวกับการเป็นมัคคุเทศก์ และมีความรู้และทักษะด้านการนำชมแหล่งท่องเที่ยว ดังนั้นผลของการดำเนินกิจกรรมจึงสามารถพัฒนาสู่การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้

ดังนั้น การดำเนินงานต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ในชุมชนบ้านเอืยก จึงมีประโยชน์สำหรับชุมชนในการพัฒนามัคคุเทศก์และขณะนี้ชุมชนบ้านเอืยก มีมัคคุเทศก์ท้องถิ่นที่มีความพร้อม มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน มีความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และมีคุณลักษณะที่ดีในการเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนได้ในระดับหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตาม หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุนเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 ควรสร้างบุคลากรให้มีความรู้อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้มีการสานต่อมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านเอืยกต่อไป

1.2 ก่อนฝึกอบรมและศึกษาดูงานเรื่องมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนบ้านเอืยก ควรเตรียมความพร้อมก่อนการจัดการฝึกอบรม เช่น คู่มือมัคคุเทศก์ท้องถิ่นสำหรับสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการฝึกอบรม รวมไปถึง ควรจัดเตรียม เครื่องมือ วัสดุและอุปกรณ์ ที่จำเป็นต้องใช้ในการฝึกอบรมให้เพียงพอ

1.3 ควรส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนร่วมกันอนุรักษ์วัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน รวมไปถึง ความสวยงามทางธรรมชาติของแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน

1.4 ควรเปลี่ยนมาใช้ภาษาไทยให้เข้าใจง่าย เหมาะสมกับผู้เข้ารับการฝึกอบรม

1.5 ควรจัดทำคู่มือและเอกสารที่ให้ข้อมูลและพร้อมทั้งชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับพื้นที่ท่องเที่ยวของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่นสำหรับนักท่องเที่ยว

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 การพัฒนาฝึกอบรมมัคคุเทศก์ ควรจัดทำเนื้อหาเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมสามารถบรรยายนำชมได้ทั้งนักท่องเที่ยวที่เป็นคนไทยและชาวต่างชาติ

2.2 ควรมีการศึกษาในประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจ เช่น แนวคิดเชิงนิเวศแบบโฮมสเตย์

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยในด้านกระบวนการในการศึกษาควรมีการศึกษาในเชิงลึกมากขึ้น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการจัดการท่องเที่ยวของชุมชนในอนาคต

